

קוּבֵץ שִׁפְתֵי כֹהֵן

בדין צפּהוּ זֶהב בּמקוֹם הַנְּחַת פּוּי¹⁰

במסכת ר"ה (דף כ"ז ע"א) איתא:

"צפּהוּ (את השופר) זהב במקום הנחת פיו פסול וכו'."

והקשה הגאון בעל "חלקת יואב" זצ"ל בספרו (סימן ג') הרי כל לנאותו אינו חוצץ כמאמר רבא בסוכה (דף ל"ז ע"א) ומדוע יחצוץ הזהב בין הפה לשופר. עיין שם שהאריך והסיק שהוא מטעם שאין השופר כדרך העברתו. וכתב לו זקני הגאון הקדוש בעל אבני נזר זצ"ל (או"ח ח"ב סי' תל"ב, והובאו דבריו גם בהקדמת הספר "חלקת יואב") מדברי הרמב"ן (הובאו דבריו בהרב המגיד פרק א' מהלכות שופר הלכה ו') וז"ל:

"ומטעמא דפסולא במקום הנחת פה משום דאיכא הפסק בין פיו לשופר ושמע מינה שאם הרחיק השופר מפיו ונפח בו ותקע פסול."

וקשה הא כציפּהוּ זֶהב יש חציצה בין פיו לשופר משא"כ בהרחיק פיו מהשופר שאין חציצה. ותי' הגה"ק זצ"ל משום שכל לנאותו אינו חוצץ, אך כמו שכתב הרמב"ן (פרק ג' דבכורות) במין במינו דאינו חוצץ מכל מקום במה דצריך שיגע אינו מועיל מין במינו, דמכל מקום אינו נוגע, כן יש לומר דס"ל בלנאותו. ועיין ר"ח בסוכה (שם) וז"ל: "אמר רבא כדי לנאותו אינו חוצץ מין במינו הוא". עיי"ש. ועל כן ציפּהוּ זֶהב פסול אף דלנאותו הוא מכל מקום אין התוקע נוגע ומוכה שפיר שאם הרחיק פיו משופר לא יצא. עד כאן דברי זקני הגה"ק זצ"ל, עיי"ש ובסי' תל"ג שהאריך.

ולכאורה יש להבין דמסברא חלוק הרבה דין כל לנאותו אינו חוצץ מדין מין במינו שאינו חוצץ. דמה שמין במינו אינו חוצץ אינו משום שמין בטל לגבי מינו וחשיב דבר אחד, שהרי אין לומר שרגל כהן אחד מתבטלת לגבי רגל חבירו וכדומה, אלא שמין במינו לא נחשב דבר זר ואחר. ומהותה של החציצה הוא הפסק דבר זר בין שני דברים. ולכן מובנים דברי הרמב"ן שאף שמין במינו אינו חוצץ מ"מ אינו חשוב כמגע שהרי הבכור ואחותו שכרכתו והוציא אתו אינם דבר אחד וממילא אין הבכור נוגע ברחם ואינו פטר רחם. אבל מה שכל לנאותו אינו חוצץ הוא ע"כ משום שהנוי בטל לדבר וחשוב אחד איתו – שהאגד של זהב נחשב חלק מן הלולב ממש. ומה שדימה הר"ח מין במינו לנוי הוא לכאורה רק לומר שכמו שמצינו במין במינו שחציצה בעי שתהיה דבר זר ממש ולכן מין במינו אינו חוצץ, הוא הדין והוא הטעם שנוי אינו חוצץ כיוון שאינו דבר זר, אבל אילו נוי לא היה בטל לדבר שבא לנאותו לא ייתכן שלא יחצוץ כי אז הוא דבר זר ותרי אינו מין במינו. אלא נראה שנוי אינו חוצץ משום שהוא חלק מן הדבר שבא לנאותו. ולכן לכאורה חשוב המגע בנוי כמגע בדבר עצמו ואינו דומה, לעניין זה, כמין במינו שאינם דבר אחד. ושוב צריך להבין דברי זקני הגה"ק זצ"ל ומדוע הזהב חוצץ בשופר.

¹⁰ נדפס בקובץ 'בית אברהם' שע"י ישיבת סוכטשוב, התשל"ז.

קוּבֵץ שִׁפְתֵי כֹהֵן

ונראה ליישב דבריו ולומר שמה שנוי אינו חוצץ כמ"ש הוא בכל מקום שצריך מגע, כמו בין היד ללולב (משום 'ולקחתם' שתהא לקיחה תמה) או בדין בכור שצריך מגע ברחם משום פטר רחם וכד', אבל כל מקום שצריך לעשות מעשה בחפץ מסויים שהתורה אמרה דווקא בחפץ זה תתקיים המצווה, צריך לעשות את המעשה בחפץ עצמו ולא בחלקים שלו שאינם החפץ עצמו. כגון אם יצפה את המצה בנוי שאינו ממין המצה, הרי נוכל לומר שכל לנאותו אינו חוצץ והנוגע בנוי כאילו נגע במצה. אבל לא יעלה על דעת איש לומר שאם יאכל אדם את הנוי יצא ידי חובת אכילת מצה, למרות שהנוי חלק מהמצה אבל כיוון שאינו מצה ממש לא שייך לצאת בו. כן הדין והמעם בתקיעת שופר, שהתורה אמרה לתקוע בשופר של איל, הרי מעשה התקיעה צריך להיות בשופר עצמו ולא בחלק שלו ואפילו הוא נוי שאינו חוצץ לעניין מגע. מכל מקום מעשה התקיעה צריך להיות בשופר עצמו. וכן משמע מפירש"י שכתב שם שהתקיעה בזהב ולא בשופר.

אלא שעדיין יש להסתפק מהו מעשה התקיעה, אם הוא הבל הפה שעובר בשופר ומשמיע קול, או שהוא גם נגיעת השפתיים בשופר. והנה אם מעשה התקיעה הוא הבל הפה, עדיין קשה שאפילו צפהו זהב במקום הנחת פה סוף סוף נעשה מעשה התקיעה בשופר עצמו, אלא שע"כ מעשה התקיעה הוא הסמכת השפתיים לשופר ובצורה כזו לנפוח בו, ואז יצדק לומר שאם צפהו זהב לא היה מעשה התקיעה בשופר ממש אלא בחלק אחר שלו. ולכן למד מכאן הרמב"ן שהרחיק השופר מפיו ותקע בו לא יצא, שאין זה מעשה התקיעה, שצריך שפיו יגע בשופר בדין מעשה ולא בדין מגע לבד וק"ל.